

The Gleaner

Vol 14 (1977)

Σχόλια

eranistes eranistes

doi: [10.12681/er.382](https://doi.org/10.12681/er.382)

To cite this article:

eranistes, eranistes. (1977). Σχόλια: • Α. Π[ολίτης], Κ. Θ. Δημαρά, Νεοελληνικός Διαφωτισμός • Φ. Η[λιού], Εμμ. Ν. Φραγκίσκου, Ευρετήρια του Λόγιου Ερμή • Ρ. Α[ργυροπούλου], Γιάννη Καρά, Οι φυσικές - θετικές επιστήμες στον ελληνικό 18ο αιώνα • Χ. Α. Μ[αλτέζου], Venezia centro di meditazione tra Oriente e Occidente • Χ. Α. Μ[αλτέζου], Elpidio Mioni, Εισαγωγή στην ελληνική Παλαιογραφία • Κ. Γ[αρδίκια], Βιβλιογραφία Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού • Modern Greek Society • Σ. Π[απαγεωργίου], Επιστολές του Κοραή στη Γεννάδειο • Η ΣΤ΄ Γενική Συνέλευση του ΟΜΕΔ • Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΜΕΔ • Διόρθωση. *The Gleaner*, 14, 292-302. <https://doi.org/10.12681/er.382>

ΣΧΟΛΙΑ

Κ. Θ. Δημαρᾶς, Νεοελληνικός Διαφωτισμός, Ἀθήνα, Ἐρμῆς [Νεοελληνικά Μελετήματα 2] 1977. 8ο, σ. ις' 524.

Δώδεκα μελέτες, ἓνα ἐπίμετρο καὶ τὰ προλεγόμενα συνθέτουν τὴν πολυπλά πλούσια αὐτὴ συναγωγή. Οἱ περισσότερες μελέτες ἀναδημοσιεύονται, ξαναδουλεμένες, ἀπὸ περιοδικὰ ἢ εἰδικὸν τὸμους καὶ παρουσιάζουν τὴ δική τους ἀρχιτεκτονικὴ αὐτοτέλεια· ὥστόσο ἔχουν ἐπιλεγεῖ ἔτσι ὥστε νὰ ἀρθρώνουν μιὰ συνθετικὴ εἰκόνα τῆς περιόδου. Οἱ δύο πρώτες ἀποτελοῦν δὺο διαφορετικὲς δοκιμὲς γιὰ μιὰ συνολικὴ θεώρηση τοῦ φαινομένου· μᾶς δίνουν ἓνα σφικτὸ περιγράμμα τῆς ἐποχῆς (Ἐλληνικὸς Διαφωτισμὸς καὶ τὸ σχῆμα τοῦ Διαφωτισμοῦ). Τὰ ἐπόμενα μελετήματα πραγματεύονται μερικότερα θέματα· διαταγμένα χρονολογικά, ἀλληλοσυμπληρώνονται: Διαφωτισμὸς καὶ νεοελληνικὴ συνείδηση· Ὁ Βολταῖρος στὴν Ἑλλάδα· Σημειώσεις γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Βολταῖρου στὴν Ἑλλάδα· Δημήτριος Καταρτζῆς· Δέκα χρόνια ἑλληνικῆς παιδείας στὴν ἱστορικὴ τους προοπτικὴ 1791-1800· Τὰ «Φιλοθέου Πάρεργα»· Ὁ J. G. Herder καὶ ἡ παρουσία του στὴ διαμόρφωση τοῦ νεοελληνικοῦ πνεύματος· Ὁ Κοραῖς καὶ ἡ ἐποχὴ του· Ἡ ἀνάσχεση τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος.

Ἡ περιодολόγηση ποὺ προτείνει ὁ συγγραφεὺς διαβλέπει τρεῖς, βασικά,

φάσεις. Στὴν πρώτη προεξάγει ἡ μορφή τοῦ Βολταῖρου, καὶ κυριότερος ἐκπρόσωπός της στὸν ἑλλαδικὸν χῶρον προβάλλει ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης· στὴ δεύτερη ἓνα συλλογικὸ ἐπίτευγμα, ἡ γαλλικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, πρώτιστος φορέας εἶναι γιὰ τὴν ἑλληνικὴ διάνοηση ὁ Δημ. Καταρτζῆς· στὴν τρίτη, ἡγετικὴ θέση ἔχει ὁ Κοραῖς, ποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ τοὺς («Ἰδεολόγους»). Μιὰ βαθμιαία ἀνοδικὴ πορεία, ποὺ θὰ ἀνακοπεῖ στὰ χρόνια τῆς ἐπανάστασης περιῖπου, καὶ θὰ ἀνασταλεῖ λίγο ἀργότερα, ὅταν κυριότερος ἐκφραστὴς τῆς ἐπίσημης ἑλληνικῆς ἰδεολογίας θὰ γίνῃ ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος.

Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου προστίθεται ἓνα ἐπίμετρο, ἡ ἐπανεκδοση — γιὰ πρώτη φορὰ — ἐνὸς κειμένου ποὺ δὲν φαίνεται νὰ γνώρισε ζωηρὴ φιλολογικὴ τύχη στὰ χρόνια του, μὰ ποὺ προβάλλει, ἀκριβῶς μέσα ἀπὸ τὴν ἀφάνεια καὶ τὴ μοναδικότητά του σὰν ἐκπληκτικὴ μαρτυρία τῆς δυναμικῆς ποὺ ἐνυπῆρχε, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, σὲ ἓνα μικρὸ τμημα τῆς ἑλληνικῆς λογιόσυνης: ἡ Ἄληθης Ἱστορία», τὸ πρῶτο γνωστὸ μας λογοτεχνικὸ πεζογράφημα στὴ νεοελληνικὴ, γραμμένο πιθανότατα τὸ 1789. Ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς της, μέσα ἀπὸ τὴν ἀκραία ἐλευθεριότητα μὲ τὴν ὁποία χειρίζεται τὰ ὅσα ἀγγίζει στὰ χέρια του, μὲ τὴ δόχως χαλινὸ φαντασία τῆς ἀφήγησης, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα μὲ τὴν κριτικὴ του στάση ἀπέναντι στὴν ἴδια τὴ χειριστιανικὴ πίστη καὶ στὴν ὅποια καθιε-

ρωμένη τότε αξία, μᾶς δείχνει τὸ τί δυνατότητες καὶ πόσες προοπτικές ἀνοίγονταν γιὰ τὴ νεοελληνικὴ πεζογραφία τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς πὸν βρισκόταν στὸν οὐδὸ τοῦ δρόμου πὸν τῆς ἐμέλλονταν νὰ διανύσει.

Στὰ προλεγόμενα, τέλος, ὁ συγγραφέας ἐκθέτει τὶς ἀρχές πὸν τὸν ὀδήγησαν στὴν ἐπιλογή τῶν ἄρθρων καὶ στὴ σύνθεση τοῦ τόμου· ἀκόμα ἐπισημαίνει καὶ κωδικοποιεῖ ὀρισμένες σταθερές τῆς μεθοδολογίας του, τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους πλησιάζει τὸ ἀντικείμενο τῶν ἐρευνῶν του.

Ἐνα πλούσιο, ἀναλυτικὸ εὑρετήριο μᾶς προσφέρει τὸ κατάλληλο κλειδί γιὰ μιὰ δευτέρη, μερικὴ κάθε φορά, χρῆση τοῦ βιβλίου.

A. II.

Τὰ Ἑλληνικὰ Προεπαναστατικὰ Περιοδικὰ. Εὑρετήρια. Β' «Ἐρμῆς ὁ Λόγιος» 1811-1821. Ἐπιμέλεια Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκου. Ἀθήνα 1976 [Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν, E.I.E., ἀρ. 20]. 8^ο, σ. ιζ' — 225.

Στῆ σειρά τῶν εὑρετηρίων τῶν ἑλληνικῶν προεπαναστατικῶν περιοδικῶν τῶν ὁποίων τὴν ἔκδοση ἔχει προγραμματίσει τὸ Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν τοῦ E.I.E., μᾶς προσφέρεται τώρα — ἕστερα ἀπὸ ἕνα πρῶτο τόμο ἀφιερωμένο στὰ περιοδικὰ («Αθηνᾶ», «Καλλιόπη», «Μέλισσα», «Τὸ Μουσεῖον») πὸν ἐπιμελήθηκε ἡ Ἀγγ. Γαβαθᾶ - Παναγιωτοπούλου (1971) καὶ μιὰ ὑπόσχεση γιὰ τὴν προσεχῆ ἔκδοση τῶν εὑρετηρίων τοῦ «Ἑλληνικοῦ» καὶ τοῦ «Φιλολογικοῦ Τηλεγράφου» — ἕνα πολύτιμο ἐργαλεῖο ἐρευνας: τὸ Εὑρετήριο τοῦ Λόγιου Ἐρμῆ, ἔργο τοῦ Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκου.

Ἡ σημασία πὸν ἔχει ὁ Λόγιος Ἐρμῆς, τὸ «μέγα κανόνιο κατὰ τῆς

ἀπαιδευσίας), γιὰ τὴν ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς παιδείας ὑποδηλώνει καὶ τὴ σημασία τῆς ἐργασίας τοῦ Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκου γιὰ τὴν προαγωγή τῶν ἀντίστοιχων σπουδῶν. Ἡ μέθοδος πὸν ἀκολούθησε ὁ συντάκτης τοῦ Εὑρετηρίου ἀποτελεῖ καὶ ἕνα ὑπόδειγμα γιὰ τὸν στοχαστικὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ γίνονται αὐτὲς οἱ δουλειές: ὄχι μηχανικὴ καταγραφή τῶν παρεχομένων, ἀπὸ τὸ ἐντυπο, ὀνοματικῶν τύπων, ἀλλὰ συνεχῆς ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων πὸν τίθενται, γιὰ νὰ δοθοῦν ἐνιαίες λύσεις καὶ γιὰ νὰ ὁμοιομορφιοποιηθοῦν τὰ πολυώνυμα τεκμήρια. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου, ἔστω καὶ μὲ ἀργὸ ρυθμὸ, τὰ εὑρετήρια τῶν ἑλληνικῶν περιοδικῶν πολλαπλασιάζονται, συνταγμένα, τὶς περισσότερες φορές, μὲ τρόπο ἐλάχιστα ἱκανοποιητικὸ, τὸ Εὑρετήριο τοῦ Λόγιου Ἐρμῆ ἀποτελεῖ, κοντὰ στὰ ἄλλα, καὶ μιὰ ὑπόδειξη μεθόδου.

Σύμφωνα μὲ τὶς προδιαγραφές τῆς σειρᾶς στὴν ὁποία ἀνήκει, τὸ Εὑρετήριο τοῦ Λόγιου Ἐρμῆ συγκροτεῖται ἀπὸ τρεῖς ἐνότητες: ὀνόματα προσώπων· ὀνόματα τόπων· πίνακες περιχομένων. Στὴν πρώτη ἐνότητα τρεῖς ὑποδιαίρεσεις: ὀνόματα ἑλληνικά, ὀνόματα ξένα καὶ ἕνας (συναρπαστικός) πίνακας ἐξελληνισμένων ξένων ὀνομάτων. Θὰ θέλαμε, βέβαια, νὰ εἶχαμε — ἀλλὰ αὐτὸ φαίνεται πὸς εἶναι ἔξω ἀπὸ τὶς προδιαγραφές τῆς σειρᾶς — καὶ μιὰ τέταρτη ἐνότητα, θεματολογικὴ, πὸν θὰ πρόσφερε πολλαπλὲς ὑπηρεσίες στὴν ἔρευνα καὶ πού, τώρα, ὡς ἕνα, μόνο, βαθμὸ καλύπτεται ἀπὸ τὴν μερικὴ αὐτονόμηση τῶν σχετικῶν λημμάτων στὰ εὑρετήρια ὀνομάτων καὶ τόπων. (Θὰ εἶταν, ἐπίσης, διενκολωντικὴ, γιὰ τὸν χρῆστη, ἡ τυπογραφικὴ αὐτονόμηση τῶν ὁμωνύμων).

Ὅπως σημείωσα, ἤδη, ὁ Ἐμμ.

Ν. Φραγκίσκος δὲν περιορίστηκε στήν τυπική εὐρετηρίαση τῶν ὀνομάτων προσώπων καὶ τόπων, ὅπως αὐτὰ ἐμφανίζονται στίς σελίδες τοῦ Λόγιου Ἐρμῆ. Ξεκινώντας ἀπὸ αὐτὴ τὴν πρώτη ἀποτύπωση, προχώρησε σὲ λεπτότερες ἐπεξεργασίες: τὸ εὐρετήριό του, ὅπως τὸ συγκρότησε καὶ ὅπως τὸ παρουσίασε, εἶναι ἀποτελεσματικὰ πολλὰπλῶν διασταυρώσεων καὶ διερευνήσεων πὸν στηρίχτηκαν σὲ μιὰ οὐσιαστικὴ ἐξοικείωση μὲ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα τῆς ἐποχῆς. Μπόρεσε, ἔτσι, νὰ κωριαρρήσει, σὲ πολὺ σημαντικό ποσοστὸ, τὴν ἐξαιρετικὰ συγκυριμένη κατάσταση πὸν ἐμφανίζεται στὸ ἐπίπεδο τῶν ὀνοματικῶν τύπων πὸν χρησιμοποιοῦνται στὸ εὐρετηριαζόμενο περιοδικὸ καὶ πὸν, ὡς ἓνα βαθμὸ, ἐκφράζει τὴν ρευστότητα τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν γλωσσικῶν πραγματικότητων πὸν χαρακτηρίζουν τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία τῆς ἐποχῆς: πολυτυπία ἢ ἀσάφεια τῶν ὀνομάτων, πολλαπλὲς ὁμωνυμίες, ἀφθονή χρήση ψευδωνύμων καὶ ἀρχικωνύμων, ἀθαίρετες ἢ ἰδιότυπες μεταγραφές τῶν ξένων ὀνομάτων, μεγάλος ἀριθμὸς ἀωνύμων κειμένων, ὑπαινικτικὲς ἀναφορὲς σὲ πρόσωπα ἢ σὲ ἔργα.

Ὁ πλοῦτος τῶν λύσεων πὸν προτείνονται (καὶ ἡ ἐρευνητικὴ ὑποδομὴ πὸν οἱ λύσεις αὐτὲς προϋποθέτουν) κινδυνεύει νὰ περάσει ἀπαρατήρητος ἔτσι καθὼς τὰ ἀποτελέσματα παρουσιάστηκαν, ἀθόρυβα, ἐνσωματωμένα σὲ λήμματα ἐνὸς εὐρετηρίου. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις, ὅλα αὐτὰ θὰ μπορούσαν, καὶ ἴσως θὰ ἔπρεπε, νὰ ἔχουν ἀπολήξει σὲ μικρά, αὐτόνομα, δημοσιεύματα νεοελληνικῆς προσωπογραφίας, πρᾶγμα πὸν, ἐπιπλέον, θὰ ἐπέτρεπε στὸν χρήστη νὰ ἔχει στὴ διάθεσή του τὴν ἀποδεικτικὴ τεκμηρίωση.

Χάρις στὰ εὐρετήρια τοῦ Λόγιου

Ἐρμῆ μπορούμε νὰ κινήθοῦμε, μὲ περισσότερὴ ἀνεση καὶ μὲ περισσότερὴ ἀσφάλεια, στὸ ἀνήσυχον πνευματικὸ καὶ κοινωνικὸ κλίμα τῆς τελευταίας προεπαναστατικῆς δεκαετίας. Περιμένουμε, τώρα, καὶ τὴν φωτομηχανικὴ ἐπανεκδοσὴ τῶν ἑνδεκα τόμων τοῦ Λόγιου Ἐρμῆ πὸν ἔχει ἀναγγελεῖ ὅτι θὰ παρουσιάσει, μὲ τὴν ἴδια σιγυριὰ καὶ μὲ τὴν ἴδια ἀθόρυβη σοφία, ὁ Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος.

Φ. Η.

Γιάννης Καρῆς, Οἱ φυσικὲς - θετικὲς ἐπιστῆμες στὸν ἑλληνικὸ 18ο αἰώνα. Ἀθήνα, Gutenberg, 1977. 8ο, σ. 155.

Τὰ ἔργα ἐπιστημονικῆς σκέψης σὲ ἐντυπὴ καὶ χειρόγραφη μορφή στὸν ἑλληνικὸ 18ο αἰώνα, τὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο κινήθηκαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἡ ἐξέτασή τῆς πνευματικῆς στάθμης τοῦ 18ου αἰώνα στὸν ἑλληνικὸ χῶρον ἀποτελοῦν τοὺς στόχους τῆς ἐργασίας αὐτῆς, πὸν εἶναι ἓνα μέρος τῆς διατριβῆς τοῦ συγγραφέα στὴ Σχολὴ Ἀνωτάτων Σπουδῶν τῶν Παρισίων. Στὸ πρῶτο μέρος ἐξετάζεται ἡ στροφὴ πρὸς τίς πρακτικὲς γνώσεις στὴν περίοδο 1700-1820 τόσο μέσα ἀπὸ μαρτυρίες ὅσο καὶ μέσα ἀπὸ τὸν ρυθμὸ τῆς ἔκδοσης τοῦ βιβλίου στὸ δεύτερο μέρος διερευνᾶται τὸ περιεχόμενο τῶν ἐπιστημονικῶν βιβλίων καὶ χειρογράφων, τὰ ὁποῖα κατατάσσονται σὲ ἔξι ἐνότητες: 1) γεωγραφία καὶ ἐμπόριο, 2) μαθηματικά, 3) γεωπονία, βοτανικὴ, ἰατρικὴ, 4) φυσικὴ, χημεία, φυσικὲς ἐπιστῆμες, 5) ἐγκυκλοπαιδικά. 6) στοιχειώδης μόρφωση.

Τὸ συμπέρασμα στὸ ὁποῖο ὡδηγεῖ ἡ μελέτη αὐτὴ εἶναι ὅτι ἐνῶ ὁ εὐρωπαϊκὸς 18ος αἰώνας εἶναι ὁ αἰώνας τῆς

πλατιάς ανάπτυξης τῶν ἐπιστημῶν, ὁ ἑλληνικὸς 18ος αἰώνας εἶναι ὁ αἰώνας τῆς ἀφύπνισης καὶ τῆς διαμόρφωσης μιᾶς ἐθνικῆς καὶ πνευματικῆς συνείδησης μέσα στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο, χωρὶς ὅστοςο γὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχαία καὶ βυζαντινὴ παράδοση. Τὸ βιβλίον κλείνει μὲ δύο κατατοπιστικὸς πίνακες ὅπου ἀναγράφονται ἀντίστοιχα οἱ τίτλοι τῶν ἐπιστημονικῶν βιβλίων καὶ χειρογράφων, τὰ ὁποῖα κυκλοφόρησαν τὸν 18ο αἰώνα μέσα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο.

P. A. - A.

Venezia centro di mediazione tra Oriente e Occidente (secoli XV - XVI). Aspetti e problemi, ἐπιμ. H.- G. Beck, M. Manoussacas, A. Pertusi, τ. 1 - 2, Firenze, Olshchki 1977 (= Πρακτικά Β' Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ, Βενετία, 2 - 6 Ὀκτωβρίου 1973).

Γιὰ πρώτη φορὰ, τὸ 1968, μὲ πρωτοβουλία τοῦ Ἰδρύματος Giorgio Cini ὁργανώθηκε στὴ Βενετία τὸ Α' Διεθνὲς Συνέδριο Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ πὸν εἶχε θέμα «Ἡ Βενετία καὶ ἡ Ἀνατολὴ ὡς τὸν 15ο αἰ.». Πέντε χρόνια ἀργότερα, τὸ 1973, τὴν ὁργάνωση τοῦ δευτέρου συνεδρίου μὲ θέμα «Ἡ Βενετία ἐνδιάμεσο κέντρο ἀνάμεσα στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴ Δύση (15ος-16ος αἰ.) — Ἀπόψεις καὶ προβλήματα» ἀνέλαβαν, ἐγκαινιάζοντας μιὰ στενὴ καὶ γόνιμη συνεργασία, τὰ τρία ἐρευνητικὰ κέντρα πὸν ἐδρεύουν στὴν πόλη τῶν δόγηδων, τὸ ἰταλικὸ Ἰδρυμα Giorgio Cini (μὲ διευθυντὴ τὸν A. Pertusi, καθηγητὴ τοῦ Καθολικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μιλάνου), τὸ Ἑλληνικὸ Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν (μὲ διευθυντὴ τὸν M. I. Μαρούσασκα, καθη-

γητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης) καὶ τὸ γερμανικὸ Κέντρο Βενετικῶν Μελετῶν (μὲ διευθυντὴ τὸν H.- G. Beck, καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου). Οἱ καρποὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ περιέχονται σὲ δύο καλάισθητους τόμους, πὸν κυκλοφόρησαν πρόσφατα στὴ σειρά τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰδρύματος Cini μὲ τὴν εἰθνή καὶ ἐπιμέλεια τῶν προϊσταμένων τῶν τριῶν κέντρων.

Ξεφυλλίζοντας τὴν καλοτυπωμένη καὶ φροντισμένη αὐτὴ ἔκδοση τῶν Πρακτικῶν, διαπιστώνει κανεὶς μὲ δικαιολογημένη ἰκανοποίηση ὅτι ἡ ἑλληνικὴ παρουσία ἦταν ιδιαίτερα ἔντονη στοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς ἐπιστημονικοὺς τομεῖς πὸν ἐξετάστηκαν. Ἀπὸ τὰ 13 θέματα πὸν συζητήθηκαν συνολικά, 6 εἰσηγήσεις καὶ συνεισηγήσεις παρουσιάστηκαν ἀπὸ Ἑλληνες ἐπιστήμονες:

1. Ἡ στάση τῆς Βενετίας ἀπέναντι στὴν παρακμὴ καὶ στὴν πτώση τῆς Κωνσταντινουπόλεως (εἰσήγηση Δ. Α. Ζακωθνοῦ).

2. Ἡ Βενετία ὡς κέντρο τῆς ἐκτυπώσεως καὶ τῆς διαδόσεως τῆς πρώιμης νεοελληνικῆς λογοτεχνίας (εἰσήγηση Α. Πολίτη).

3. Ἡ λεγομένη Βενετο-κρητικὴ ζωγραφικὴ καὶ γιὰ ποιούς προορίζεται (εἰσήγηση Μ. Χατζηδάκη).

4. Τὰ βενετικὰ τυπογραφεῖα καὶ τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ βιβλία (συνεισήγηση Α. Βρανούση).

5. Ὁ ἀνθρωπισμὸς στὴ βενετικὴ κοινωνία τὸν 15ο αἰώνα (συνεισήγηση Γρ. Κασιμάτη).

6. Ἡ Βενετία καὶ οἱ Βενετοὶ κυρίαρχοι μέσα ἀπὸ τὶς πληροφορίες τῶν Ἰσπανῶν γιὰ τοὺς Τούρκους τὸν 16ο αἰώνα (συνεισήγηση Ἰ. Χασιώτη).

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες εἰση-

γήσεις, που παρουσιάστηκαν από ξένους επιστήμονες (κυρίως Ιταλούς, Γάλλους και Γερμανούς), ένας μεγάλος αριθμός ενδιαφέρει άμεσα τὰ ἑλληνικά πράγματα κι αρκετές ἦταν οἱ συνεδρίες που ἀφιερώθηκαν ἀποκλειστικά σὲ ἑλληνικά θέματα. Ἀναφέρω χαρακτηριστικά τὶς εἰσηγήσεις τοῦ G. Fedalto καὶ F. Thiriet γιὰ τὶς ξένες μειονότητες στὴ Βενετία ἀπὸ πολιτικὴ καὶ νομικὴ ἄποψη, τοῦ N. Wilson, J. Irigoien καὶ P. Canart γιὰ τὸ εμπόριο τῶν χειρογράφων στὴ Βενετία, τοῦ M. Cortellazzo καὶ L. Coustelle γιὰ τὴ συμβολὴ τῆς βενετικῆς διαλέκτου καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στὴ διαμόρφωση τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν καὶ τῆς Enrica Follieri γιὰ τὴ θέση τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου στὶς ἐκδοτικὲς ἐπιχειρήσεις τῆς Ρώμης καὶ τῆς Βενετίας στὸ πρῶτο μισό τοῦ 16ου αἰ. Καὶ μόνο ἀπὸ τὴν ἀπαρίθμηση αὐτῶν τῶν θεμάτων γίνεται, νομίζω, ἀντιληπτὴ ἡ σπουδαιότητα τοῦ συνεδρίου γιὰ τὴν ἔρευνα καὶ προώθηση γενικὰ τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν.

Ἐγκαταλείποντας τὴν παραδοσιακὴ δομὴ τοῦ συνεδρίου τοῦ 1968, ὅπου οἱ εἰσηγήσεις κι οἱ ἀνακοινώσεις προγραμματίστηκαν καὶ παρουσιάστηκαν ἢ μίαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη, χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ἐπαρκῆ χρονικὰ πλαίσια πού νὰ ἐπιτρέπουν τὴ διεξαγωγὴ συζητήσεων, ἢ οργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ συνεδρίου τοῦ 1973, ἀναγνωρίζοντας τὸ κοινὸ αὐτὸ ἐπιστημονικὸ αἷτημα τῶν συνέδρων, ἔδωσε τὴν εὐκαιρία ὄχι μόνο στοὺς εἰδικούς ἐπιστήμονες πού εἶχαν κληθεῖ, ἀλλὰ καὶ σὲ νέους ἐρευνητὲς πού παρακολούθησαν τὶς ἐργασίες του, ν' ἀνταλλάξουν ἀπόψεις, νὰ κοινοποιήσουν τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν τους καὶ νὰ θέσουν προβλήματα. Οἱ ἐποικοδομητικὲς αὐτὲς ἐπεμβάσεις τῶν συνέδρων στὶς διάφο-

ρες εἰσηγήσεις καταχωρίστηκαν στὴν ἔκδοση τῶν Πρακτικῶν στὸ τέλος κάθε θέματος. Συγκεντρωμένες ἐτσι θεματικά, οἱ συζητήσεις αὐτές, ἐκτός ἀπὸ τὸ ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον πού παρουσιάζουν, προσφέρουν συγχρόνως καὶ τὴν εἰκόνα κάποιας ἀμεσότητας κι ἐπικαιρότητας πού λείπει συνήθως ἀπὸ τὰ δημοσιευμένα Πρακτικά τῶν συνεδρίων, καθὼς αὐτὰ κυκλοφοροῦν, κατὰ γενικὸ κανόνα, ἀρκετὰ χρόνια μετὰ τὴ λήξη τοῦ συνεδρίου.

Ἡ συμβολὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας στὴν ὀργάνωση τοῦ συνεδρίου καὶ στὴν ἔκδοση τῶν Πρακτικῶν του ἐπῆρξε οὐσιαστικὴ καὶ ἀξιόλογη. Θὰ πρέπει νὰ τονιστεῖ ὅτι τὸ ἴδρυμα αὐτὸ ἐπέτυχε, χάρις στὶς προσπάθειες πού καταβάλλει συνεχῶς ὁ διευθυντὴς του, ν' ἀναγνωριστεῖ σὲ διεθνὴ κλίμακα καὶ νὰ κληθεῖ νὰ ὀργανώσει, σὲ ἰσότημῃ θέση μὲ δύο ξένα ἐπιστημονικὰ κέντρα, ἓνα διεθνὲς συνέδριο μὲ θέμα τὴν ἔρευνα τῶν προβλημάτων τοῦ βενετικοῦ καὶ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἐπεκτείνοντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν ἀκτίνα τῶν δραστηριοτήτων του πέρα ἀπὸ τοὺς τομεῖς τῆς ἐιδικότητάς του. Ἐλπίζουμε ἢ στενὴ αὐτὴ συνεργασία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου μὲ τὰ ἄλλα ἐπιστημονικὰ ἴδρύματα τῆς Βενετίας, πού σφραγίστηκε μὲ τόση ἐπιτυχία τὸ 1973, καὶ πού συντελεῖ στὴν προβολὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης στὸ ἐξωτερικὸ, νὰ συνεχιστεῖ τὸ ἴδιο δημιουργικὰ καὶ στὸ μέλλον καὶ ν' ἀποφέρει καινούργια πνευματικὰ προϊόντα.

Τελειώνοντας τὴ σέντομη αὐτὴ παρουσίαση, κρίνω σκόπιμο νὰ ἐπαναλάβω τὴν ἐσχὴ πού διατύπωσε στὴ διάρκεια τοῦ συνεδρίου ὁ L. Coustelle: νὰ συμπεριληφθεῖ ἀνάμεσα στὶς ἐπίσημες γλώσσες τοῦ συνεδρίου ἢ νεοελληνικὴ γλώσσα. Σὲ ἓνα συνέδριο

ιστορίας του Βενετικού Πολιτισμού, όπου πολλά θέματα που εξετάζονται σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον έλληρισμό, είναι, πιστεύω, δίκαιο το αίτημα ν' ακούγεται και ή ελληνική γλώσσα.

X. A. M.

Elpidio Mioni, Εισαγωγή στην ελληνική Παλαιογραφία, μετάφραση Ν. Παναγιωτάκη με συμπληρώσεις του συγγραφέα και του μεταφραστή, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Έθνικής Τραπέζης, 1977. 8ο, σ. και πίν. XXX.

Τό 1749, ό εκδότης Βόρτολις, παρουσιάζοντας την ελληνική μετάφραση της Άρχαίας Ιστορίας του Rollin, έγραψε χαρακτηριστικά: «Αυτό τό εξαιρετόν και πολυμαθέστατον βιβλίον έκρινα και έγώ να μεταγλωττισθί εις την άπλην Ρωμαϊκήν φράσιν, διά να τό τυπώσω, και να τό προσφέρω εις τό έθνος Γένος των Ρωμαίων...». Διαβάζοντας σήμερα τον πρόλογο του Μορφωτικού Ίδρυματος της Έθνικής Τράπεζας στη νέα σειρά εκδόσεων που εγκαινιάζει με τον τίτλο «Βιβλιοθήκη Γενικής Παιδείας», διαπιστώνουμε ότι τό σημείωμα αυτό του 18ου αϊ. δέν έχει χάσει τίποτα από την επικαιρότητά του. Άξιέπαινη, πράγματι, είναι ή πρωτοβουλία του να εκδώσει «μεταγλωττισμένα εις άπλην ρωμαϊκήν φράσιν» ξενόγλωσσα συγγράμματα που καλύτερον διάφορους τομείς των ανθρωπιστικών επιστημών για τη χρήση των φοιτητών κι ενός ευρύτερου μορφωμένου αναγνωστικού κοινού. Με τον εκδοτικό προγραμματισμό των μεταφράσεων αυτών προσφέρεται ανεκτίμητη ύπηρεσία στην ελληνική επιστήμη, ενώ, παράλληλα, εμπλουτίζεται

ή νεοελληνική μεταφραστική γραμματεία.

Η προσπάθεια να βοηθούν δρόμοι απ' όπου θά περνούσε ή νεοελληνική σκέψη για να συναντήσει την ευρωπαϊκή, οδήγησε στη δημιουργία μιιάς μεταφραστικής φιλολογίας, που άρχισε στα μέσα του 17ου αϊ. και κορυφώθηκε στον 18^ο και στις άρχές του 19ου αϊ. Έπηρεασμένοι από τη Δύση, οι Έλληνες λόγιοι φροντίζουν, στα τέλη ιδίως του 18ου αϊ., για τη συστηματοποίηση του είδους των μεταφράσεων, εξαιρώντας την άξία και τη συμβολή τους στη διαμόρφωση της πνευματικής ζωής του τόπου. Σ' αυτήν ακριβώς την περίοδο οι Φαναριώτες προγραμματίζουν εκδόσεις μεταφράσεων και δαπανούν μάλιστα για την έκτύπωσή τους. Άργότερα, στις τελευταίες δεκαετίες του περασμένου και στα πρώτα χρόνια του δικού μας αιώνα, τό μεταφραστικό έργο και ιδιαίτερα ό προγραμματισμός μεταφράσεων ξένων βιβλίων, κυρίως επιστημονικών, θά αντιμετώπιστεί σοβαρά από τους σύγχρονους πνευματικούς ήγέτες. Άποτέλεσμα της πνευματικής αυτής κίνησης ήταν ή δραστηριότητα της «Βιβλιοθήκης Μαρασλή», που περιέλαβε στις εκδόσεις της μεταφράσεις αξιόλογων ξένων συγγραμμάτων, με μεταφραστές τους σπουδαιότερους εκπρόσωπους των ελληνικών γραμμάτων (Σπ. Λάμπρος, Ν. Γ. Πολίτης, Γ. Χατζιδάκις κ.ά.). Τη μεταφραστική αυτή παράδοση μέσα στα πλαίσια ενός γενικότερου εκπολιτιστικού προγράμματος έρχεται να συνεχίσει τώρα με την έκδοση της «Βιβλιοθήκης Γενικής Παιδείας» τό Μορφωτικό Ίδρυμα.

Ο πρώτος τόμος της σειράς αυτής είναι ή ελληνική μετάφραση της «Εισαγωγής στην Έλληνική Παλαιογραφία» του Ελρ. Μιοιόι που τυπώ-

θηκε στην Πάντοβα το 1973. "Ήδη ή μετάφραση του «Έγχειριδίου της Έλληνικής και Λατινικής Παλαιογραφίας» του E. Thomson από τον Σπ. Λάμπρο, έξαντλημένη και δυσέυρετη σήμερα, είχε περιληφθεί στις εκδόσεις της «Βιβλιοθήκης Μαρασλή». Η παλαιογραφία είναι επιστήμη που ενδιαφέρει ένα ευρύτερο πνευματικό κοινό και γιατί παρέχει τη δυνατότητα άγνωσης των παλαιών τύπων της γραφής, αλλά, κυρίως, γιατί επιτρέπει τη γνωριμία με την πορεία της εξέλιξης του γραπτού λόγου από τη στιγμή που γεννήθηκε ως τα χρόνια μας. Η νεώτερη, εξάλλου, προβληματική, προϊόν των παλαιογραφικών και κωδικολογικών έρευνών, που έχουν γνωρίσει τελευταία μεγάλη ανάπτυξη, συνετέλεσε στη διεύρυνση του αντικειμένου της επιστήμης αυτής.

Η ελληνική μετάφραση του βιβλίου του Elr. Mioni, καθηγητή του Πανεπιστημίου της Πάντοβας, γνωστού έλλημιστή και παλαιογράφου, καλύπτοντας το επιστημονικό κενό που υπήρχε ως τώρα από την έλλειψη συγχρονισμένου έγχειριδίου της ελληνικής παλαιογραφίας στα νέα ελληνικά, αποτελεί άναμφισβήτητα χρησιμότητα βοήθημα για κάθε έρευνητή και πνευματικό άνθρωπο. Έκτός, όμως, από τη συμβολή της στην ελληνική βιβλιογραφία, ή νεοελληνική έκδοση έχει πολλά πλεονεκτήματα σε σύγκριση με την ιταλική. Πρώτα απ' όλα, γιατί ο ίδιος ο συγγραφέας άναθεώρησε το ιταλικό κείμενο, επιφέροντας διορθώσεις, προσθήκες και συμπληρώσεις. Έτσι ή νεοελληνική μετάφραση είναι ούσιαστικά ή δεύτερη άναθεωρημένη έκδοση του βιβλίου. Έστερα, γιατί ή ειδικότητα στον τομέα της παλαιογραφίας του μεταφραστή Ν. Παναγιωτάκη, καθηγητή της Μεσαιωνικής

Έλληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ίωαννίνων, προσφέρει όλα τα έχέγγυα της υπεύθυνης επιστημονικής εργασίας. Ο Παναγιωτάκης δέν άσχολήθηκε μόνο με την άπλή μετάφραση του ιταλικού συγγράμματος, αλλά το ενημέρωσε βιβλιογραφικά (κυρίως ως το 1976), και το συμπλήρωσε με έπεξηγήσεις και με μεταφράσεις των λατινικών και ξενόγλωσσων γενικά χωρίων για την έξυπνέτηση του Έλληνα άναγνώστη. Η προσφορά, ώστόσο, του μεταφραστή γίνεται ακόμη μεγαλύτερη, γιατί, μεταφέροντας στα νέα ελληνικά τους παλαιογραφικούς τεχνικούς όρους, καθιερώνει μιá σύγχρονη νεοελληνική όρολογία της παλαιογραφικής επιστήμης που δέν ήταν ως τώρα σταθεροποιημένη. Η μετάφραση των όρων είναι ιδιαίτερα έπιτυχημένη. Άρκει να σημειωθεί ότι για τη νεοελληνική άπόδοση του («Perlschrift»), όνομασίας ειδικού τύπου γραφής, υιοθετείται ο ώραιότατος όρος «μαγαριτόπλεχτη».

Τό βιβλίό του Elr. Mioni, έγχειρίδιο σύντομο αλλά κατατοπιστικό, γραμμένο άλλωστε για διδακτικούς σκοπούς, μεταφρασμένο ελληνικά και συγχρονισμένο βιβλιογραφικά, έξυπνέτει τον Έλληνα φιλόλογο και ιστορικό, που άποκτά μ' αυτό τον τρόπο στη γλώσσα του ένα έγκυρο επιστημονικό σύγγραμμα, και διαφωτίζει, συγχρόνως, το ευρύτερο καλλιεργημένο ελληνικό άναγνωστικό κοινό που ενδιαφέρεται γενικά για την έρευνα των άνθρωπιστικών σπουδών.

X. A. M.

Βιβλιογραφία Ίστορίας του Νέου Έλληνισμού.

Για τρίτη χρονιά φέτος δημοσιεύεται ή έτήσια Βιβλιογραφία της ιστο-

ρίας του Νέου Ἑλληνισμού στὸν βο-
τόμο τοῦ περιοδικοῦ Μνήμων. Ἔτσι
ἔχουμε μέχρι σήμερα μιὰ ἀρκετὰ
πλήρη καταγραφή τῶν σχετικῶν δημο-
σιευμάτων, αὐτοτελῶν καὶ ἄρθρων,
ἐλληνικῶν καὶ ξενόγλωσσων, ἀπὸ τὸ
1973 ὡς τὸ 1975.

Ἡ βιβλιογραφία αὐτὴ εἶναι ἀπο-
τέλεσμα συλλογικῆς ἐργασίας μιᾶς
πολυμελοῦς ομάδας μελῶν τῆς Ἑται-
ρείας Μελέτης Νέου Ἑλληνισμού. Σὲ
γενικὲς γραμμὲς ἢ μέθοδος ποὺ ἀκο-
λουθεῖται εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἀποδελτιώ-
νονται ἱστορικὰ δημοσιεύματα ποὺ κα-
λύπτουν τὴν περίοδο ἀπὸ τὸ 1453 ὡς
σήμερα καθὼς καὶ ὅτιδήποτε μετὰ τὸ
1204 δὲν ἔχει θέμα βυζαντινὸ, π.χ.
μελέτες γιὰ φραγκοκρατούμενες καὶ
βενετοκρατούμενες χώρες, χωρὶς νὰ
ἐφαρμόζονται ποιοτικὰ κριτήρια. Γιὰ
κάθε λήμμα, ἂν δὲν εἶναι σαφές τὸ
περιεχόμενο ἀπὸ τὸν τίτλο, δίνεται ἓνα
ἐπεξηγηματικὸ σημείωμα μέσα σὲ ἀγ-
κόλυες. Τὰ λήμματα ταξινομοῦνται
κατὰ ἀλφαβητικὴ σειρὰ ἀπὸ τὸ ὄνομα
τοῦ συγγραφέα. Κάθε χρόνον προστί-
θεται καὶ συμπλήρωμα γιὰ τὰ προ-
ηγούμενα χρόνια καὶ συντάσσεται εὑ-
ρετήριο ὀνομάτων καὶ τοπωνυμίων ποὺ
περιλαμβάνονται στοὺς τίτλους καὶ
στὰ ἐπεξηγηματικὰ σημειώματα. Στὸ
τέλος γίνεται μιὰ ἀναδιάρθρωση τῆς
ὑλης ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενο τῶν
λημμάτων σὲ ἐνόητες πολιτικῆς,
πολιτιστικῆς, κοινωνικῆς κλπ. ἱστο-
ρίας. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι περίπου
90% τῶν λημμάτων εἶναι ἐλεγμένα
ἀπὸ αὐτοψία στὶς βιβλιοθήκες τῆς
Ἀθήνας.

Οἱ λεπτομέρειες τῆς μεθοδολογίας
ἐξελίσσονται ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον κα-
θὼς γίνεται ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἐπι-
μέρους προβλημάτων ποὺ παρουσιάζ-
ει ἡ πρακτικὴ τῶν συλλογικῶν ἐρ-
γασίων. Ὁ πλοῦτος πάντως τοῦ ὕλι-

κοῦ (856 λήμματα γιὰ τὸ 1973, 1019
γιὰ τὸ 1974 καὶ 1033 γιὰ τὸ 1975)
καθιστᾷ τὴ βιβλιογραφία αὐτὴ ἀπα-
ραίτητο βοήθημα γιὰ τοὺς νεοελληνι-
στές.

K. Γ.

Modern Greek Society: A Social
Science Newsletter (Περιοδικὴ
ἔκδοσις. Δύο τεύχη τὸ χρόνο.
Διεύθυνσις: P.O. Box 9411. Pro-
vidence R. I. 02940, USA).

Ἐκδίδεται στὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τὸ
1973, δύο φορές κάθε ἀκαδημαϊκὸ ἔτος,
μὲ σκοπὸ νὰ γίνει ἓνα διεθνὲς καὶ διε-
πιστημονικὸ μέσο πληροφόρησης καὶ
ἐπικοινωνίας γιὰ κοινωνικοὺς ἐπιστή-
μονες ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ Νεώ-
τερη Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρο. Καλύ-
πτει τοὺς χώρους τῆς ἱστορίας, τῆς
κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας, τῆς κοι-
νωνιολογίας, τῆς οικονομικῆς καὶ τῆς
πολιτικῆς ἐπιστήμης, καθὼς καὶ ἄλ-
λους συγγενικοὺς κλάδους, ὅπως π.χ.
ἡ δημογραφία.

Παράλληλη ἐπιδίωξις τοῦ δελτίου
εἶναι ἡ προαγωγή τῆς ἔρευνας γιὰ τὴ
Νεώτερη Ἑλλάδα μέσα σὲ εὐρύτερο
συγκριτικὸ πλαίσιο.

Ἡ τακτικὴ ὕλη τοῦ Modern Greek
Society ἀνήκει στὶς ἀκόλουθες βασικὲς
κατηγορίες: 1. Δημοσιεύσεις: βιβλία,
περιοδικά, ἄρθρα, ἐπιστημονικὲς ἀνα-
κοινώσεις, διατριβές, βιβλιογραφίες
κ.ἄ. 2. Ἐρευνες ποὺ σχεδιάζονται, γί-
νονται ἢ ὀλοκληρώνονται. 3. Ἐπιστη-
μονικὲς ἐκδηλώσεις καὶ συναυτήσεις:
συνέδρια, συμπόσια, σεμιναρία κλπ.,
ποὺ ἀναφέρονται στὴ νεοελληνικὴ κοι-
νωνία, εἴτε ἀποκλειστικὰ εἴτε ὄχι.
4. Κατευθύνσεις συγκριτικῆς ἔρευνας:
ἀνάλογες πληροφορίες γιὰ τὶς ἐπιστη-
μονικὲς δραστηριότητες ποὺ ἀναφέρον-
ται σὲ εὐρύτερο πλαίσιο μέσα στὸ ὅποιο

μπορεί να ενταχθεί ή Ελλάδα, όπως τα Βαλκάνια και, ιδίως, η Νότια ή Μεσογειακή Ερώπη. 5. Ένημέρωση για έρευνητικά ιδρύματα: βιβλιοθήκες, αρχεία, κέντρα έρευνών κ.ά.

Μέσα στους στόχους του δελτίου, πέρα από την παρακολούθηση της επιστημονικής κίνησης, είναι και η περιοδική παρουσίαση ενός απολογισμού της μέχρι σήμερα έρευνας σε διάφορους τομείς. Το Δεκέμβριο 1975 (Vol. III, No. 1) δημοσιεύτηκε μία βιβλιογραφία διατριβών για την Ελλάδα και την Κύπρο, κυρίως από την Αμερική και την Αγγλία, με 250 περίπου τίτλους. Το Δεκέμβριο 1976 (Vol. IV, No 1) δημοσιεύτηκε μία διεξοδική και σχολιασμένη βιβλιογραφία για την Ελλάδα και την Κύπρο στο χώρο της κοινωνικής ανθρωπολογίας. Το τεύχος του Δεκεμβρίου 1977 (Vol. V, No. 1) είναι ολόκληρο αφιερωμένο σε μία συστηματική και σχολιασμένη βιβλιογραφία για την περίοδο της Κατοχής 1941-44.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΚΟΡΑΗ ΣΤΗ ΓΕΝΝΑΔΕΙΟ

Όταν η Ίωάννα Κωνστ. Μανούση πέθανε πριν από αρκετούς μήνες, ανάμεσα σ' άλλα σημαντικά έγγραφα και αντικείμενα που άφησε ήταν και μερικά γράμματα του Αδαμαντίου Κοραή. Όσο ζούσε ακόμη επανειλημμένα είχε εκδηλώσει την επιθυμία τα γράμματα αυτά να δοθούν μετά τον θάνατό της στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη. Έτσι οι κληρονόμοι της κ.κ. Στέφανος Ζίφος, Μαρία Βαζράτσα, Ίωάννης Π. Μελάς και Ίωάννης Κ. Μανούσης εκπληρώνοντας την παλιά επιθυμία της θείας και εξαδέλφης τους, παρέδωσαν στη Γεννάδειο στις 28 Νοεμβρίου 1977 τριανταμία επιστολές του Κοραή από τις οποίες τριάντα είναι αυτόγραφες

και μία λιθογραφημένη. Η λιθογραφημένη, γραμμένη από 5 Σεπτεμβρίου 1816, απευθύνεται στον Κ. Κοκκινάκη. Από τις αυτόγραφες που όλες έχουν γραφεί από το 1818 ως το 1822, οι είκοσιοκτώ απευθύνονται στον Πανταλέοντα Βλαστό, μία στον Ίάκωβο Ρώτα και τέλος άλλη μία (ή τελευταία της συλλογής) δεν έχει το όνομα του παραλήπτη. Όλες είναι δημοσιευμένες από τον Νικόλαο Λαμαλά στη συλλογή Έπιστολαί Αδαμαντίου Κοραή, Αθήνα 1885-1886. Τα γράμματα αυτά, που πήραν τον ταξινομικό αριθμό Mss 110.4 έρχονται τώρα να προστεθούν στα άλλα αυτόγραφα γράμματα του Κοραή και στη σχεδόν πλήρη σειρά των έντύπων κοραϊκών κειμένων της Γεννάδειου.

Σ. Π.

Η ΣΤ' ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ Ο.Μ.Ε.Δ.

Η ΣΤ' τακτική Γενική Συνέλευση των μελών του Ο.Μ.Ε.Δ. πραγματοποιήθηκε στις 16 Μαΐου 1977 υπό την προεδρία του κ. Αλ. Ξόδη και με θέματα ημερήσιας διάταξης: 1. Έκθεση πεπραγμένων 1975-76. 2. Έκθεση Έξελεγκτικής Έπιτροπής. 3. Έκλογή Έξελεγκτικής Έπιτροπής 1977-78. 4. Έκλογή για το 1977-78 τεσσάρων νέων μελών του Δ.Σ. σε αντικατάσταση ισάριθμων έξερχομένων.

Ο Γ. Γραμματέας του Ο.Μ.Ε.Δ. κ. Έμμ. Φραγκίσκος διαβάζοντας στην αρχή το πρακτικό της προηγούμενης Γενικής Συνέλευσης ανακοίνωσε ότι το νομικό θέμα που είχε προκύψει στις αρχαιρεσίες της 6.10.75 γύρω από την εκλογή του πέμπτου μέλους του Δ.Σ., για το χειρισμό του οποίου είχαν εξουσιοδοτηθεί από τη Γ. Σ. ό τότε πρόεδρος της κ. Ν. Μαρής και το Δ. Σ. του Ο.Μ.Ε.Δ., ρυθμίστηκε με

γνωμάτευση τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς. Σύμφωνα μ' αὐτὴ ἀπὸ τρεῖς ψηφοφορίες ποὺ διεξήχθησαν στὶς προηγούμενες ἀρχαιρεσίες νόμιμη ἦταν ἡ πρώτη καὶ ἐπομένως ἐκλεγμένο μέλος τοῦ Δ. Σ. θεωρήθηκε ὁ κ. Παν. Χριστόπουλος. Συνεχίζοντας μὲ τὴν ἐκθεση πεπραγμένων 1975-76 ὁ Γ. Γραμματέας ἀναφέρθηκε στὴν ἔκδοση μέσα στὴ διετία τοῦ 12ου τόμου τοῦ «Ἐρασιτῆ» καὶ ὀρισμένων τευχῶν τοῦ 13ου τόμου, καθὼς καὶ στὴν προετοιμασία γιὰ τὴν ἐκτύπωση τοῦ ἀφιερώματος Κ. Θ. Δημαρᾶ (11ος τόμος). Στὰ πλαίσια ἐνὸς νέου προγραμματισμοῦ γιὰ τὸ περιοδικό, ποὺ ἔχει ἀπασχολήσει προκαταρκτικὰ τὸ Δ.Σ., ζητήθηκε ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Ὁμίλου νὰ συνεργαστοῦν μὲ τὴν εἰσηγητικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ θέματος αὐτοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκδοση τῆς Ἀλληλογραφίας Κοραῆ, ὁ Γ. Γραμματέας ἔκανε γνωστό ὅτι καταβάλλεται ἤδη προσπάθεια νὰ ἐπιταχυνθεῖ ὁ ρυθμὸς ἐκτύπωσης τοῦ τρίτου τόμου, ποὺ γιὰ διάφορους λόγους ἦταν μέχρι τώρα πολὺ ἀργός. Ἀκολούθησε ἡ παρουσίαση τῶν οἰκονομικῶν στοιχείων τῆς διετίας καὶ καταδείχτηκε ὅτι, γιὰ νὰ συνεχιστεῖ ἡ ἐκδοτικὴ δραστηριότητα τοῦ Ὁμίλου, χρειάζεται νὰ βρεθοῦν σοβαροὶ χρηματικοὶ πόροι, ἐφόσον οἱ συνδρομὲς δὲν καλύπτουν παρὰ μικρὸ μόνον μέρος τῶν ἐξόδων. Ὁ Γ. Γρ. κάλεσε τὰ μέλη νὰ ἐνεργοποιηθοῦν πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ μὲ κάθε δυνατό τρόπο. Τελειώνοντας εὐχαρίστησε ὅλους ὅσοι συνεργάστηκαν μὲ τὸ Δ.Σ. γιὰ τὴν πραγμάτωση τῶν σκοπῶν τοῦ Ὁμίλου καὶ ἀναφέρθηκε μὲ ιδιαίτερη συγκίνηση στὴν ἀπόφαση τοῦ Προέδρου τοῦ Ο.Μ.Ε.Α. κ. Δημητρίου Γκίνη ν' ἀποσυρθεῖ ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν δράση ὕστερα ἀπὸ δεκατέσσερα χρόνια συνεχῶς ἐκλογῆς του στὴν Προεδρία τοῦ

Ὁμίλου. Ἀφοῦ ἐξήγηε τὴ μεγάλη προσφορά του καὶ τὴ σημασία τῆς ἡγετικῆς παρουσίας του στὸν Ὁμιλο, πρότεινε στὴ Γ.Σ. ἀπὸ μέρους τοῦ Δ.Σ. ν' ἀνακηρυχθεῖ ὁ Δ.Σ. Γκίνης ἐπιτιμὸς Πρόεδρος τοῦ Ο.Μ.Ε.Α. Ἡ πρόταση ἔγινε ὁμόφωνα δεκτὴ.

Ἡ ἔκθεση τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν τὸ δεύτερο θέμα τῆς ἡμερήσιας διάταξης. Μετὰ τὴ διαπίστωση τῆς καλῆς διαχείρισης τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Ὁμίλου, ἡ Γ. Σ. ἀπέλλαξε τὸ Δ.Σ. ἀπὸ κάθε εὐθὴν καὶ προχώρησε στὶς ἀρχαιρεσίες γιὰ τὴν ἀνάδειξη νέας Ἐξελ. Ἐπιτροπῆς καὶ τὴν μερικὴ ἀνανέωση τοῦ Δ.Σ. Τακτικὰ μέλη τῆς Ἐξελ. Ἐπιτροπῆς ἐξελέγησαν οἱ κκ. Ἐμμ. Χαριτάτος, Ἀλεξ. Εὐδῆς καὶ Ἐμμ. Μοσχονᾶς καὶ τοῦ Δ.Σ. οἱ κκ. Φ. Ἡλιού, Ἀλέξης Πολίτης, Κ. Φαφαλιός καὶ σὲ δεύτερη ψηφοφορία, ἡ κυρία Δήμητρα Πικραμένον - Βάρφη.

ΤΟ ΝΕΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ Ο.Μ.Ε.Α.

Τὸ Δ. Σ. τοῦ Ο.Μ.Ε.Α. μετὰ τὶς ἀρχαιρεσίες τῆς 16 Μαΐου 1977 συγκροτήθηκε σὲ σῶμα ὡς ἑξῆς: Πρόεδρος Βασ. Σφινδέρης, Ἀντιπρόεδρος Αἰκατερίνη Κομμαριανοῦ, Γ. Γραμματέας Ἐμμ. Φραγκίσκος, Ταμίας Λουκία Δροῦλια, Εἰδικὴ Γραμματέας Δήμητρα Πικραμένον - Βάρφη, Σύμβουλοι Φ. Ἡλιού, Ἀλ. Πολίτης, Κ. Φαφαλιός καὶ Παν. Χριστόπουλος.

Στὶς 20.9.77 ὁ κ. Κ. Φαφαλιός μὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸ Δ.Σ. ἀνακοίνωσε ὅτι προσωπικοὶ ἐπαγγελματικοὶ λόγοι καθιστοῦν ἀδύνατη τὴν παρουσία του σ' αὐτὸ καὶ ζήτησε τὴν ἀντικατάστασή του. Τὸ Δ. Σ., ἐκτιμώντας τὴ σοβαρότητα τῶν λόγων ποὺ προέβαλε ὁ κ. Φαφαλιός, ἔκανε δεκτὴ τὴν παραι-

τησή του. Τῇ θέσει του καταλαμβάνει
ὁ κ. Α. Βρανούσης.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Ἀπὸ ἀβλεψία τῆς σύνταξης ση-
μειώθηκε μιά ἀνωμαλία στὴν ἀρί-

θμηση τῶν Προσθηκῶν στὴν Ἑλληνικὴ
Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1800-1863.
Οἱ ἀναγνώστες παρακαλοῦνται νὰ ἀν-
τικαταστήσουν τοὺς ἀριθμοὺς A1566-
A1591 (Ἑραριστῆς τ, 13, σ.131-136
καὶ τ. 14, σ. 69) μὲ τοὺς ἀριθμοὺς
A1609 - A1634.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ἐτοιμάζεται ἡ δεύτερη, συμπληρωμένη, ἔκδοση τῆς Ἑλληνι-
κῆς Βιβλιογραφίας 1800-1863 τῶν Γκίνη-Μέξα. Προκειμένου νὰ
παρουσιαστῆ ὅσο γίνεται πληρέστερη, παρακαλοῦνται ὅσοι κα-
τέχουν ἀδημοσίευτες προσθῆκες, νὰ τίς στείλουν στὸν Ἑραριστῆ
γιὰ νὰ ἐκδοθοῦν, ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ ἐνσωματωθοῦν στὴν
καινούργια ἔκδοση.